

Hrvatska mladež u Njemačkoj

Ambijent, identitet, misije

Josip ŠIMIĆ

Sažetak

Članak je zapravo doprinos istraživanjima i objavljivanim radovima o pastoralu mladih u Njemačkoj. Budući da je velik postotak cjelokupnog hrvatskog iseljeničtva naseljen u Njemačkoj, tamo ima i najviše mladih kojima je potrebno usmjeriti pozornost i pomoći im u najodlučnijim trenucima, kao, primjerice, kada se treba odlučiti za povratak ili za integraciju, tj. promjenu državljanstva. Dio te obveze na sebe preuzimaju pastoralni djelatnici i suradnici. Među te ljude ubraja se i autor članka koji tu iznosi svoja zapažanja i rezultate dugogodišnjeg rada u iseljeničtvu

Od svih europskih zemalja najviše hrvatskih iseljenika živi u Njemačkoj, a to po sebi podrazumijeva da tamo ima i najviše mladih. Veliki broj svećenika, suradnika i socijalnih radnika dio svoga rada usmjeruju i na mlade.¹ Na godišnjim seminarima više puta govorilo se o pastoralu mladih,² a mnogo toga je i organizirano, no, na žalost, do sada nije bilo istra-

- 1 U Njemačkoj danas u 86 hrvatskih katoličkih misija, djeluje 112 svećenika, 108 pastoralnih suradnika (51 redovnica i 57 laika) i 105 Caritasovih socijalnih radnika. Slavi se više od 360 nedjeljnih svetih misa. Održana su 24 *Susreta hrvatske mladeži* (*Biblijske olimpijade*), od 1985. godine *Folklorijada* je odvojena od Biblijske olimpijade i održava se posebno (do 1996. uključivo održano je 9 *Folklorijada*). Od 26. do 27. svibnja 1995. održan je *24. susret hrvatske mladeži iz Europe* u Puli i Istri pod geslom *S Kristom danas i sutra* (24. po redu), a 1996. godine održan je *25. susret hrvatske mladeži*, od 8. do 9. lipnja u Splitu i Solinu pod geslom *S Kristom u treće tisućljeće*.
- 2 *Hrvatska mladež u dijaspori*, bila je tema godišnjeg pastoralnog skupa hrvatskih svećenika, pastoralnih suradnika te socijalnih radnika, održanog u od 24. do 28. travnja 1995. u hotelu *Termia* u Bizovcu. Ovaj je članak plod piščeva djelatnog sudjelovanja na tom skupu, na kojem je održao i predavanje, koje je sadržano u trećem i dijelom u drugom dijelu ovoga članka (*Što mladi očekuju od hrvatskih katoličkih misija – Was erwartet die Jugend von den kroatischen katholischen Gemeinden*). Članak se nadahnjuje i na izlaganjima ostalih predavača, kao i na raspravama koje su se vodile poslije pojedinih predavanja, posebice za vrijeme okruglog stola s mladima. Predavanja su (neobjavljena – vidi u Naddušobrižničkom uredu u Frankfurtu) održali prelat H.J. Justus, referent za strane katolike pri Njemačkoj biskupskoj konferenciji: *Situacija stranaca u Njemačkoj* (*Ausländersituation in Deutschland*); njemački dominikanac D. Zils, *Sociološki okviri mladeži u Njemačkoj* (*Soziologische Rahmen der Jugend in Deutschland*) i socijalni radnik S. Herceg (Herceg, S. – Žarić, M.): *Psihosocijalna i pravna situacija mladih Hrvata u Saveznoj Republici Njemačkoj* (*Psychosoziale und rechtliche Lage junger Kroaten in der BR Deutschland*). U okviru kako godišnjih tako i regionalnih skupova, često je, barem dijelom, tema tih susreta bila *rad s mladima*.

živanja, niti objavljivanih radova posvećenih pastoralu mladih u Njemačkoj. M. Lončar u članku »Razmišljanja o mladima« piše: »Tko izgovori riječ 'mladi', reže u živo tkivo i obitelji i Crkve i društva. Razmišljati o mladima znači misliti na probleme koji doslovno 'gutaju' naše mlade. Tako mislimo na svjetlo diskoteka koje je koji put jače nego svjetlo Crkve. Mislimo na preprodavače užitaka koji mladoga čovjeka ostavljaju praznim. Mislimo na potrošačko društvo koje sve nudi samo ne kazuje kako se do toga došlo. Mislimo na sredinu koja Crkvu karnevalski oblači. Zatim mislimo na kršćane učitelje vjere koji vjeru u mladima ubijaju. Mislimo na roditelje koji nemaju vremena za njih. Mislimo na neproslavljene blagdane, na neprospavane noći, na nepodijeljeni zalogaj života, na bačene šprice, na zgažene doze, na lažne poljupce, na okradeno srce. Mislimo...« (2. Lončar, 22).

1. Sredina u kojoj današnji mladi žive

Bamberški sociolog Gerhard Schulze objavio je 1992. godine knjigu *Die Erlebnisgesellschaft* (6. Schulze) u kojoj zastupa tezu da je pojednostavljeno nazivati suvremeno njemačko društvo *Konsum-Gesellschaft*, jer su ljudi u svim vremenima trošili i bili rastrošni – ukoliko im je to situacija dopuštala. Za razliku od tih vremena u zapadnim industrijaliziranim zemljama ljudi su danas oslobođeni od borbe za svagdašnje preživljavanje, za goli život, od onog mukotrpnog napora da se očuva ono malo teško stečenog bogatstva. Zato se danas ljudi sve više posvećuju uljepšavanju života što ima za posljedicu estetiziranje svagdašnjice. Što je prije bilo moguće samo rijetkim moćnicima – vladarima, plemstvu, crkvenim dostojanstvenicima, samostanima, bogatim trgovcima i gradskim patricijima – danas postaje masovni fenomen. Sve mora biti lijepo, estetski oblikovano: stan, odjeća i obuća, automobil, frizura, slobodno vrijeme, a prije svega vlastito tijelo.

Današnje društvo oslobodilo je čovjeka od prevelike ovisnosti od onih najužih životnih okvira: obitelj, selo, crkveni okviri. Današnji čovjek zauzet je samim sobom i svojim vlastitim poimanjem onoga što je lijepo i dobro, a sve manje se obzire na vanjske pritiske i konvencije. No, ta orijentiranost suvremenog čovjeka prema samom sebi ne znači da je on introvertiran, meditativan, religiozan. Naprotiv, ta njegova *nutarnja orijentacija* prije svega znači *traženje doživljaja*. Dakle, *projekt lijepog života* jest način da suvremeni čovjek nešto doživi. Traženje doživljaja, kao izrazitu oznaku našega vremena, dijagnosticira već g. 1985. američki sociolog Postman u svojoj knjizi *Zabavljamo se do smrti* (3. Postman). Schulze ipak *usmjerenost na doživljaj* ne reducira samo na *traženje zabave*. Traženje doživljaja u projektu lijepog života ne predstavlja prije svega određenu

životnu usmjerenost, ali nužno razumijeva određeni odnos čovjeka prema samom sebi. Čovjek opaža da doživljava i zato nastoji tako postaviti okolnosti života da mu doživljaj bude maksimalan. Taj koncept života je različit od onih dosadašnjih: *život kao preživljavanje*, *život kao služenje*, *život kao dužnost*, *život kao samozataja i samožrtvovanje*, *život kao egzistiranje s metafizičkim referencama*. Po Schulzeu usmjerenost na doživljaj je sveobuhvatna usmjerenost, koja se samo očituje u svagdašnjim malim radostima te u potrošnji izrazito doživljajnih ponuda, ali doseže dalje od toga. Može obuhvatiti cijeli život, partnerstvo, ulogu roditelja, zanimanje, sudjelovanje u političkom životu, odnos prema vlastitom tijelu, odnos prema prirodi. Prema Schulzeu imamo 5 različitih doživljajnih sredina (*Erlebnis-Milieus*).³

Ovdje se krije i velika *opasnost* da nastojeći oko *stila* izgubimo ili uništimo *supstanciju*, ono što spada na *samu bit*. Geslo »uživaj svoj život« (*Erlebe dein Leben*) (6. Schulze, 58–59.) – kategorički imperativ našega vremena – nije baš tako lagan kako se čini budući da svatko ima svoje poimanje lijepoga i svoj nacrt lijepoga života. To uzrokuje mnoštvo suprotstavljajućih modela lijepoga doživljaja, tako da često običan čovjek ne zna što izabrati. Mogućnosti razočaranja jednake su onima lijepog i sretnog doživljaja. Uz to stalna potrošnja lijepih stvari i doživljaja uzrokuje zasićenost i stvara potrebu sve sofisticiranije proizvodnje, tako da s druge strane uzrokuje probleme odstranjivanja »ne više lijepih stvari«. Posljedica toga je neisgurnost i kolektivni strah od nepoželjenih posljedica vlastitog doživljavanja i izivljavanja. Današnji čovjek, kaže Schulze, izlaz iz neuspjelih doživljaja traži u novim sličnim i primamljivijim doživljavanjima. To onda izaziva velik *doživljajni stres*. Čovjek pokušava spojiti visoko stilizirani individualistički oblik života s toplinom i zajedništvom s onima ko-

- 3 a) Razinska sredina (*Niveaumilieu*) koju čine ljudi stariji od 40 godina, uglavnom akademici. Mogu se susresti u Lions-klubovima. Posjećuju opere, koncerte, muzejske prostore, ne vole pop i rock glazbu i uglavnom su antibarbarski raspoloženi.
- b) Harmonična sredina (*Harmoniemilieu*) koju čine stariji ljudi, uglavnom radnici, umirovljenici i prodavači. Vole televiziju i njeguju svoje automobile. Uglavnom su antičkscentrično raspoloženi i traže sklad, ne vole konfliktne situacije.
- c) Integracijska sredina (*Integrationsmilieu*) koju čine starije osobe, uglavnom namještenici i činovnici. Aktivni su u raznim društvima, uglavnom u braku. Većinom su antičkscentrično i antibarbarski raspoloženi.
- d) Sredina samoostvarivanja (*Selbstverwicklungsmilieu*) sastavljena je uglavnom od mladih ljudi koji pripadaju novim kulturnim scenama. Oni vole butike, bioproizvode, suvremene sportove slobodnog vremena (*surfing* i slično). Rado pripadaju raznim alternativnim pokretima. Mnogi žive kao samci. Obično su antikonvencionalno i antibarbarski raspoloženi.
- e) Sredinu zabavljanja (*Unterhaltungsmilieu*) čine mlade osobe pretežito nižeg obrazovanja. Vole nogomet i *bodybuilding*, pop i rock, vožnju automobilima i motociklima. Uglavnom su u braku i često rade teške poslove. Redovito su antikonvencionalno i narcisistički raspoloženi (6. Schulze, 277–333).

ji su mu ravni – pokušavajući *bez obaveza živjeti u svezi* i istodobno otkrivajući u svom *egocentrizmu*, da se mora katkad osloniti na drugoga (*Anlehnbungsbedürftige Egozentriker*). U takvom kontekstu života pitanje: »Što ja zapravo hoću?« – postaje *sudbonosno*.

2. Mladi u Njemačkoj

Der Spiegel je 1994. godine objavio rezultate ankete provedene među mladima u Njemačkoj.⁴ Ti rezultati pokazuju koliko je koja institucija za mlade vjerodostojna: Green peace 64%, Amnesty International 50%, sindikati 17%, crkve 15%, poduzetnici 8%, političke stranke 5%.

U koga mladi imaju povjerenja: roditelji 80%, braća i sestre 50%, liječnici 38%, suci 14%, učitelji 13%, župnici 11%, policajci 9%, novinari 4%, političari 2%.

Dalje, proizlazi iz rezultata ankete da 40% mladih smatra da je njihov odgoj bio pun ljubavi, da ih je 85% odraslo kod roditelja (oca i majke), a na 61% najviše su utjecali roditelji. Oko 46% ne gleda nikakve video-filmove, a 38% smatra da na televiziji ima previše seksa, a čak 71% da na televiziji ima mnogo nasilja. Njih 23% smatra da je praznina samoća, a 25% želi više samopuzdanja. Čak ih 85% želi imati djecu. Za najvažnije u životu smatraju zdravlje, ljubav, prijateljstvo i obitelj. Polovica ima prijatelje među strancima. U Boga vjeruje 54%, a za 33% Isus je Sin Božji. Svrha života je za njih 56% samoostvarenje, za mnoge je to *Freizeit*. Društveni ugled ih želi 32%, a moć 10%. Samosvjesnima se smatra 51%, pomamnima za zabavom 30%, lijenima 22%, ciničnima 16%. Zanimljivo je da ih 53% smatra da su na svijetu zato da uživaju, a tek 11% da naprave

4 *Der Spiegel Special*, November 1994., posvećen je mladima, objavljuje istraživanje »120 Fragen an 2034 Jugendliche zwischen 14 und 29 Jahren«. (Usp. *Spiegel*, br. 38, 1994., str. 58–90., naslovni članak (*Titelgeschichte*) »Jugend 94 – Eine heikle Zielgruppe«.) Članak započinje pitanjem: »Ist die Jugend noch zu retten?«, nabrajajući poslije *skeptičnu generaciju* (1957.), *pretjerujuću generaciju* (1967.), *generaciju izobilja* (1979.), *plačljivu generaciju* (1983.), *izgubljenu generaciju* (1989.) i *mlade 1994.* koji žele biti *nikakava generacija*. Ta »*nevidljiva generacija*« zaboravlja da ekscesi u samoostvarenju vode u samouništenje (*die Excesse der Selbstverwicklichung führen zur Selbstzerstörung*). *Die Welt* naziva mlade »generacijom bolesne slezene« (*Milzkrankte*). Mladi sve više budućnost vide mračnom što se vidi u porastu postotka takvog razmišljanja: od 1991. godine 28%, a već 1994. godine 46% mladih vidi budućnost mračnom, a 1% želi napustiti zemlju prije navršene 30. godine života. Riječ je o mladima koji su se demonstrativnim individualizmom, različitošću stilova, brzim pojavljivanjem i nestajanjem različitih moda jednostavno otrgnuli iz ruku prosvjetitelja, tako da sada ostaje jedino to promatrati u romanima i studijama, filmovima i TV-serijama te novinama i kontakt emisijama. Oni se jednostavno nazivaju »Slacker« (Kurt Cobains, solist grupe *Nirvana* za 3% mladih je *Ur-Slacker*), »Hänger«, »Yuffies« ili »young urban failure« (usp. Meves, Ch., »Was haben die Probleme unserer Jugend mit der Glauben zu tun?«, *Theologisches Katholische Monatschrift*, 26 (1996) br. 6, 227–234.).

nešto dobra. Valja istaknuti da ih 90% drži da je demokracija dragocjena. Evo nekih njihovih izjava: »Neću samu sebe definirati kroz rad«, životni cilj jest »biti sretna«, »sreća«, »sretno hodati kroz svijet«, »naprosto preživjeti«, »jednostavno, ništa ekstravagantno«, »ljubav«, »tko zna gdje ću biti sutra«, »putovati i pisati«, »uvijek živjeti na visokoj razini moga plavog porculana« »pokušati drugima pružiti radost«.

3. Mladi i Crkva u Njemačkoj

Iako se maloprije predočena slika mladeži u Njemačkoj ne čini tako loša, čini se da se mladeži u njemačkim Crkvama ne piše dobro. Neovisni krugovi u obje Crkve, pitaju se, hoće li Crkve u Njemačkoj izgubiti mladež, upravo onako kako su u prošlom stoljeću izgubile radništvo. Godine 1992. njemački crkveni časopis *Christ in der Gegenwart* (5. Röser, 147–148) postavlja pitanje: »Izdaje li Crkva mladež?« Izneseni sociološki podaci pokazuju da okolnosti u kojima Crkva živi i djeluje nisu za nju povoljni. Naime, Crkvu mnogi doživljavaju kao otuđujuću, moralizirajuću, isključivu, dosadnu, zastarjelu, kao onu koja se poziva na objavljene istine. Mladi ne prihvaćaju često ni faktično ponašanje Crkve kojoj pripadaju. Iako od nje ne traže beuzuvjetno prilagođivanje duhu vremena, očekuju djelotvorniji dijalog Crkve s novonastajućom kulturom, onako kako se to dogodilo u susretu te Crkve s grčko-rimskom uljudbom.⁵

Susrećemo se s *patchwork identity and mentality* (usp. 1. Keupp, 425–438) kojemu mnogo puta manjka *nutarnje središte*. Cjeloviti kršćanski *Credo* nadomješta *eklektizam, sinkretizam, kozmička orijentacija, antiinstitucionalizam, koncentracija na vlastito ja i eudajmonizam*. To potvrđuje Heiner Barz u svojoj knjizi *Postmoderne Religion*, kad uspoređujući »*Credo 291*« i »*Credo 1991*« dolazi do poraznih rezultata.⁶

5 Ovome treba pridodati da je u »staroj« Saveznoj Republici više od dvije trećine mladih više-manje udaljeno od Crkve, samo 24% vrlo blizu Crkvi, a 10% ne pripada nijednoj službenoj vjeri. Mladi Nijemci sve manje sudjeluju u crkvenom životu, tako da se unatoč formalnom pripadanju Crkvi, može govoriti o rastućem nestajanju crkvenosti i vjerskih sadržaja. Većina mladih osjeća se još kršćanima, ali za 43% Crkva malo znači, za 27% Crkva ništa ne znači. Samo 13% drži do Crkve, ali smatra da se ona mora promijeniti. Samo 9% poistovjećuje se s Crkvom (usp. Zils, D., *Sociološki okviri (hrvatske) mladeži u Njemačkoj*, Bizovac 1995., /neobjavljeno u Naddušobrižničkom uredu u Fraknfurtu/ 8–9).

6 Barz, H., *Postmoderne Religion, die junge Generation in den Alten Bundesländern*, Leske – Budrich, Opladen 1992., 14–15, je II. dio trilogije *Jugend und Religion*, izdane po narudžbi *Arbeitsgemeinschaft der evangelische Jugend in der Bundesrepublik Deutschland*; I. dio nosi naslov *Religion ohne Institution? Eine Bilanz der sozialwissenschaftlichen Jugendforschung*, Leske – Budrich, Opladen 1992.; III. dio nosi naslov *Postsozialistische Religion. Am Beispiel der jungen Generation in den Neuen Bundesländern*, Leske – Budrich, Opladen 1993. Rezultati do kojih je došao H. Barz, uspoređujući »*Credo 291*« i »*Credo 1991*« (*Postmoderne Religion*, 15), su ovi: »*Ich glaube* (Vjerujem): an

Časopis *IBM-Jugendstudie*⁷ piše: »Skupina (aktivno angažiranih u jednoj Crkvi) u cijeloj Njemačkoj broji danas oko 10%. Može se očekivati da će ta jezgra religiozno angažiranih imati i u budućnosti trajnog utjecaja na društvo, budući da je riječ o stabilnoj skupini. Usporedi li se ta stabilna skupina, koja se svjesno povezuje s tradicionalnom institucijom Crkve s aktivnim povezivanjem sa svjetovnim institucijama (sindikati, stranke), Crkve mogu i sada i u budućnosti računati s najvećim aktivnim potencijalom kod mladeži.«

Iako, s jedne strane, udaljeni od tradicionalne crkvenosti, mladi doživljavaju crkve kao prostore mira, razmišljanja, ozbiljne glazbe, povezanosti s prošlošću, topline i ugodnih osjećaja. U crkvama pokušavaju razmišljati o sebi, o životu, pokušavaju obraditi i nadići bolna iskustva. Iako nema više onog sveopćeg prihvaćanja sveopćih normi, ipak je većina mladih, primjerice, protiv pobačaja, barem onda kada je trudnoća željena. Isusa cijene i prihvaćaju, manje kao Sina Božjega, a više kao čovjeka izvanrednog značaja, koji kroz stoljeća privlači ljudi. To potvrđuje i izjava: »Takvi ljudi (kao Isus) ne moraju uskrsnuti. Ja im vjerujem i bez toga.«

4. Identitet mladih Hrvatica i Hrvata u Njemačkoj

Što je dosad napisano nije opis hrvatske mladeži u današnjoj Njemačkoj, nego pokušaj portretiranja društva u kojem moraju živjeti svi mladi u Njemačkoj, pa tako i mlade Hrvatice i Hrvati, ili već (možda?!) možemo reći potomci Hrvata u Njemačkoj. Život mladih općenito, a vjerski život posebice, bitno je određen zakonitostima gospodarstva, politike, kulture i svega onoga što nudi društvo doživljaja i izivljaja. Nema nikakve bitne razlike između života mladih Hrvatica i Hrvata u Njemačkoj i njihovih njemačkih vršnjakinja i vršnjaka. Naši se mladi uglavnom poistovjećuju sa svojim vršnjacima. Nije rijetkost da onda kada se ne razumiju s roditelji-

nichts Übernatürliches – ništa nadnaravno; *an Gott und an Satan, die sich in mir und im Kosmos zeigen* – u Boga i u đavla koji se pokazuju u meni i u svijetu; *an die experimentelle Wissenschaft* – u eksperimentalne znanosti; *an die paranormale Phänomene* – u paranormalne fenomene; *an die Wiedergeburt* – u ponovno rođenje (reinkarnaciju); *an mich selbst (ich versuche es zumindest)* – u sebe samoga (barem pokušavam); *daß ich mich von anerzogenem Traditionsballast erst freimachen muß, um mir selbst zu finden* – da se moram osloboditi odgojem stečenog tradicijskog opterećenja; *daß alle Religionen wahr und unwahr sind und sich jeder seine eigene Religion selbst zusammensammeln muß* – da su sve religije i istinite i neistinite te da svatko sebi mora sastaviti vlastitu religiju; *nur wenn ich was davon habe* – samo ako od toga nešto imam«.

7 *Die selbstbewusste Jugend: Orientierungen und Perspektiven zwei Jahre nach der Wiedervereinigung. Die IBM-Jugendstudie, Institut für Empirische Psychologie, Köln 1992.* (usp. »Wir sind o. k.!«: *Stimmungen, Einstellungen, Orientierungen der Jugend in den 90er Jahre. Die IBM-Jugendstudie, Institut für Empirische Psychologie, Köln 1995.*)

ma i s ostalim pripadnicima prvog naraštaja useljenika svoga naroda, reagiraju kao i njemački mladi.⁸

Prema podacima iznesenim u Bizovcu 1995. godine⁹ u Saveznoj Republici Njemačkoj živi oko 120.000 hrvatske djece i mladih do 18. godine. Ako računamo da je od njih oko 20.000 izbjeglica, možemo ustvrditi da imamo oko 100.000 djece i mladih koji s roditeljima žive trajno u Njemačkoj. Negdje oko 28% te populacije rođeno je u Njemačkoj. Oko 24% došlo ih je u Njemačku prije navršene 3. godine života, a oko 13% do navršene 6. godine života. To znači da je više od polovice naše djece i mladih rođeno u Njemačkoj ili doseljeno prije polaska u školu.

Mnogi pastoralci u Njemačkoj obično polaze od teze da danas mlade Hrvatice i Hrvati u Njemačkoj posjeduju ili žive jasnu, izrazitu i određenu hrvatsku samobitnost. To, na žalost, nije točno. Prisjetimo se samo prošlogodišnjeg skupa u Bizovcu (od 24. do 28. travnja 1995.), gdje su mlade sudionice i sudionici okruglog stola, makar odrasli uz hrvatske misije, izjavili otvoreno i pošteno da i Hrvatsku i Njemačku doživljavaju kao svoje domovine. To je za mnoge od nazočnih zvučalo blasfemno. Držimo da bi se s pravom trebalo postaviti pitanje: Postojili li određena *autogetoizacija* ili barem *sjajna izolacija* u psihosocijalnom smislu kod nekih hrvatskih pastoralnih djelatnika, koji rade s mladima u Njemačkoj? Treba se zapitati primjećuju li oni da se mi u Njemačkoj nalazimo pred onim procesima koje su naši sunarodnjaci u Americi i u Australiji već preživjeli i preboljeli.

Prema podacima koje je objavio Klaus Schweikert 1994. godine¹⁰ proizlazi da se 60% hrvatskih mladih u Njemačkoj osjeća vrlo dobro, 25% relativno dobro, a tek 0,5% loše. Čak je 76% izjavilo da još nisu osobno osjetili štete ili bilo kakve neugodnosti zbog svojega podrijetla. Taj je postotak kod ostalih stranaca za 20% niži. Činjenica je da ih je 45% izjavilo da bi uzeli kao dodatno i njemačko državljanstvo, a 19,3% da bi rado uzeli

8 Riječ je o izrazima odbijanja svojstvenim mladeži u Njemačkoj: »Scheiß' Ausländer«, »Scheiß' Eltern«, »Scheiße Pater«, ili, kada se to ne podudara s njihovim poimanjem života i doživljaja – »Scheiße Museum«, »Bled noch eine Kirche« i sl. Ovi izrazi pokazuju da ta mjesta i objekti mladima ne nude nikakav doživljaj. Navedeni izrazi nemaju ništa s pristojnošću, a ipak su svagdašnji dio rječnika mladih.

9 Podatak je iznio Stjepan Herceg, socijalni radnik u Freiburgu. (Usp. neobjavljeno predavanje na seminaru u Bizovcu: Herceg, S. – Žarić, M., *Psihosocijalna i pravna situacija mladih Hrvata u Saveznoj Republici Njemačkoj*, str. 2.

10 Usp. Schweikert, K., *Zur Lebens- und Berufsbildungssituation von Jugendlichen aus dem Ehem. Jugoslawien*, Bundesinstitut für Berufsbildung, Berlin 1994. Iz te studije proizlazi da 57,6% naše djece pohađa osnovnu školu (prva četiri razreda), što je 15% više nego kod drugih stranaca. Na žalost, glavnu školu (Hauptschule) od 5. do 9. razreda pohađa 38,6% djece, što je 10% manje nego kod drugih stranaca. Realne škole i gimnazije pohađa 46% hrvatske mladeži, što je 15% više nego kod svih drugih stranaca. Rezultati pokazuju da 20% hrvatskih mladih završavaju školovanje maturom, 27,8% malom maturom, a 37% ih nakon škole želi izučiti neki zanat, 11% ići u neku višu školu, a 36,7% studirati. Čak 42,5% želi izučiti neki praktični zanat.

njemačko državljanstvo. K tomu ih 16,7% želi ostati u Njemačkoj nekoliko godina, a 33,9% želi zauvijek ostati u Njemačkoj. U Hrvatsku bi se vratilo samo 1,8%, a čak 33,4% nemaju još nikakvih planova?!

Što mlade Hrvatice i Hrvate veže s domovinom njihovih roditelja? To su jedino uspomene ranog djetinjstva, povremeni godišnji odmori i kraći odlasci u Domovinu. Opravdano je postaviti pitanje jesu li svi mladi dijelili kroz ove teške godine rata našu skoro potpunu zaokupljenost, da ne kažem opsjednutost, krvarećom Lijepom našom. Nacionalna svijest mladih Hrvatica i Hrvata u Njemačkoj jako se razlikuje od nacionalne svijesti njihovih roditelja. Isto tako i pristup kulturi i jeziku njihova naroda. Sadržaj njemačkim školskim programima i izvanškolskim ponudama nevoljko odlazi u *hrvatsku školu* koju počesto osjeća kao beskorisni teret. Općeniti je trend smanjivanje broja učenika u hrvatskim školama. Mnogi mladi koji odu u Zagreb na studij, ne uspijevaju, prije svega zato što se ne uspiju uključiti u novu sredinu, ili se osjećaju kao stranci. Evo što o tome piše jedna dvadesetogodišnja djevojka: »Ovog sam se ljeta nakon mature prijavila za studij germanistike na zagrebačkom Sveučilištu. U trenutku kad sam trebala krenuti na razredbeni ispit, obuzeo me strah i u posljednji sam čas odustala. Doživljavala sam da me čeka nešto potpuno nepoznato i neizvjesno. Njemačka svagdašnjica mi je bliska i poznata. S njom se mogu potpuno poistovjetiti, iako znam da nisam njezin autentični dio. Drugi znaju da nisam Njemica. Ne mogu reći da me radi toga ne prihvaćaju, ali ta je činjenica tu, ne mogu je ignorirati. Subjektivno osjećam da oni misle da sam strankinja. Da sam doista strankinja podsjeća me svakodnevno roditeljski dom i hrvatska crkva u koju idem. Ti su svijetovi različiti od vanjske stvarnosti. Čovjek ima potrebu reći: ja sam Nijemac, ili: ja sam Hrvat. U tom kontekstu i ja kažem: ja sam Hrvatica, no, pri tome mi je često teško i kad na to mislim, osjećam se osamljeno. Mislim da je točno samo ako kažem: ja sam Hrvatica u Njemačkoj. Voljela bih da su moji osjećaji bolje sintetizirani, da među njima postoje jasni odnosi« (4. *Riječ*).

Što je duže mlada Hrvatica ili Hrvat u Njemačkoj, još više ako je došao/la u Njemačku kao malo dijete, posebice ako je u Njemačkoj rođen/a, to će njihov *ne* onom čistom i tipičnom hrvatskom identitetu biti sve izraženiji. Ne smijemo zaboraviti veliki utjecaj njemačkog društva, kojemu zbog kompleksa krivnje i dva izgubljena svjetska rata nacionalni simboli (zastava, grb i himna) ne znače ono isto što znače i nama, posebice sada poslije pobjede u Domovinskom ratu i konačnog stvaranja svoje vlastite države. Veliki broj naših mladih u našim nacionalnim simbolima ne prepoznaje sebe, barem ne cjelovito. Često naši mladi ne pronalaze sebe ni niti u jednoj od ove dvije mogućnosti. Jedan dio nema nikakve veze niti s misijama niti s hrvatskim klubovima. Tako se obistinjuje ono što piše njemački sociolog Theodor Schober: »Ako je pronalaženje samoga sebe od-

lučujući proces čovjeka za njegovo očovječenje, onda je otuđenje od sebe samoga i gubitak identiteta promašaj vlastitog očovječenja i time osobna katastrofa u tom procesu.¹¹

U smislu uspješnog identificiranja i pronalaženja samog sebe u mnogo povoljnijem položaju je ona mlada Hrvatica i Hrvat koji su, makar su im roditelji u Njemačkoj, ostali u Hrvatskoj. Oni istina nisu živjeli s roditeljima, ali su dio mladog domovinskog naraštaja, makar većina imaju manje mogućnosti za ostvarenje životnih planova negoli hrvatski mladi u Njemačkoj. No to ne znači da mladi ovdje u Njemačkoj uvijek uspijevaju iskoristiti brojne mogućnosti potrebne za vlastiti život.

Hrvatski mladi u Njemačkoj u mnogo slučajeva su u konfliktu s prvom generacijom. Ne prihvaćaju autoritarni i patrijarhalni način odgoja. Iako neće otvoreno priznati mnogi se stide svojih polupismenih ili nepismenih roditelja i njihovog okamenjenog poimanja sustava vrednota. Roditelji pak jednostavno ne mogu dati svojoj djeci potrebitu pomoć u svladavanju problema i poteškoća kojima su izložena. Toga roditelji bivaju svjesni i to dovodi do gubitka njihova roditeljskog samopouzdanja i do povlačenja pred djecom. Djeca pak po ugledu na njemačku djecu, već s deset godina počinju ostvarivati svoju dječju autonomiju, koja pomalo prerasta u samostalnost i samosvojnost u odnosu prema roditeljima koje sve manje razumiju. Djeca koja su rođena u Njemačkoj ili još posve mala donesena u Njemačku, potpuno su otvorena za procese inkulturacije, što nije slučaj s njihovim roditeljima, koji se uglavnom nisu nikada inkulturirali. Ta su djeca njemački naučili kao »*jezik djeteta*« i prihvaćajući *elemente njemačke kulture*, pomalo postaju »*Novonijemci*«. Povratak u domovinu roditelja stavi bi takvu djecu pred mnoštvo velikih problema, upravo kao i onu djevojku iz maloprije navedenog pisma. Ona djeca koja su svoju inkulturaciju doživjela u domovini smatrat će njemački jezik i u Njemačkoj stranim jezikom. U najlošijoj su situaciji oni koji su prekidali svoju inkulturaciju, pa se nisu mogli inkulturiirati niti u Hrvatskoj niti u Njemačkoj, ili obratno.

Hrvatski mladi donekle stječu uvjerenje da je stav njihovih roditelja, a također i pastoralnih djelatnika uglavnom u suprotnosti s njihovim mladenačkim željama i očekivanjima. Oni vrlo brzo usvajaju stav svojih školskih kolega i poznanika o roditeljima, o Crkvi, o svećenicima, i to ne samo zato što su znatno fleksibilniji od svoji roditelja i svećenika, nego i stoga što čitavo okruženje pogoduje takvom stavu, što se skoro i ne primjećuje.

11 *Die 2. Generation – junge Ausländer in der Bundesrepublik Deutschland*, 2. Auflage, Steinkopf, Stuttgart 1976., 22. Tako jedan hrvatski mladić piše: »Svakog dana raspadam se na tisuće komada gubeći se u praznim pogledima stranaca jesam li tek sjena na zidu prolaznosti...«. Neki hrvatski mladići kada dobiju poziv za služenje vojske u Hrvatskoj, u lažnoj nadi da će to izbjeći, zatraže ispisnicu iz državljanstva i kada dobiju njemačko državljanstvo, neugodno se iznenade pozivom da pođu služiti Bundeswehr.

5. Što mladi očekuju od hrvatskih katoličkih misija?

To bjelodano pokazuju rezultati anketa provedenih u Berlinu 1990. i u Esslingenu 1994. godine. Te sam ankete proveo kratko vrijeme po dolasku u već spomenute misije.¹² Ankete su namijenjene onim mladima koji su čvrsto povezani s misijom i dolaze redovito ili gotovo redovito na nedjeljne mise. Anketa želi istražiti je li moguće intenzivnije raditi s mladima u hrvatskim katoličkim misijama u Njemačkoj. Razumljivo je da svako istraživanje sociološkog tipa, pa tako i ovo, treba uzeti s određenom kritičnosti. Radi se praktično o istom obrascu ankete, uz neke male razlike. Obje ankete imaju po šest tematskih pitanja s različitim potpitanjima. Ovdje navodim samo tematska pitanja.

Berlin: 1. Zašto dolaziš na vjeronaučne susrete? 2. Što očekuješ od vjeronaučnih susreta? 3. Što zamjeraš vjeronaučnim susretim? 4. Što predlažeš za vjeronaučne susrete? 5. Trebaju li se susreti više zanimati za probleme mladih? 6. Kakav bi trebao biti svećenik u radu s mladima?

Esslingen: 1. Zašto bi dolazio na susrete mladih vjernika? 2. Što očekuješ od susreta mladih vjernika? 3. Što treba izbjeći na susretima? 4. Što predlažeš za susrete? 5. Trebaju li susreti više obrađivati probleme mladih? 6. Kakav bi trebao biti svećenik u susretu s mladima?

U odgovorima mladih iz Berlina, odnosno Esslingena zamjećujemo mnoge podudarnosti, ali isto tako i poprilična razmimoilaženja. Zato ukratko navodim one najtipičnije rezultate.

a) Razlozi dolaska na susrete

Iz Berlina 60% mladih, a iz Esslingena tek 32% odgovorilo je da na susrete mladih dolaze zbog kršćanskog uvjerenja. Dok je 52% mladih iz Esslingena i tek 16% iz Berlina odgovorilo da na susrete dolazi, vjerojatno, zbog običaja. U Esslingenu je 52% a u Berlinu tek 16% odgovorilo da dolaze jer im se sviđa društvo.

b) Očekivanja od susreta

U Esslingenu 44% mladih i tek 12% u Berlinu očekuju da susreti budu zabavni, a 42% u Berlinu i 24% u Esslingenu žele na susretima produbiti vlastitu vjeru. U Esslingenu 56%, a u Berlinu tek 22% mladih se nada na susretima susresti prijatelje ili prijateljice. U Esslingenu 24%, a u Berlinu njih 18% žele na susretima ojačati nacionalnu svijest i sačuvati se od asimilacije.

c) Zamjerke susretima

U Berlinu 40% zamjera što na susretima govori ponajviše svećenik. U Esslingenu 80% smatra da treba izbjeći »da bude dosadno«. I u Berlinu i

12 Na području Misije Berlin živjelo je 1990. godine oko 15.000 Hrvata, a na području misije Esslingen 1994. godine oko 7.500. U objema misijama bilo je već prije rata podosta mladih.

u Esslingenu 28% zamjera što su teme odveć stručno obrađene. U Berlinu 24% i u Esslingenu 20% ispitanika zamjera da se mladima premalo obraća pozornost i uvažava njihovo mišljenje.

d) Prijedlozi za susrete

U Esslingenu 60% i u Berlinu 44% predlažu da se govori o slobodi, seksualnosti, pobačaju, eutanaziji, smrtnoj kazni i zaštiti okoliša. U Esslingenu 28% i u Berlinu 20% predlaže zajednički susret s misom i malo zabave nakon toga. U Berlinu 24% i u Esslingenu 16% predlažu da neke teme obrade mladi sami. U Berlinu 20% i u Esslingenu 12% predlaže da se organiziraju susreti s mladima drugih naroda.

e) Više obrađivati probleme mladih

U Berlinu 90% i u Esslingenu 44% smatra da treba više razgovarati o ovisnosti o drogi i alkoholu. U Esslingenu 36% očekuje da se govori o neshvaćenosti mladih od odraslih, a 20% predlaže da se govori o problemima s roditeljima.

f) Lik svećenika

U Esslingenu 60%, a u Berlinu samo 14% očekuje da svećenik bude prijatelj. U Berlinu 52% i u Esslingenu 28% očekuje da svećenik bude »jedan od nas«, a 28% u Esslingenu i 26% u Berlinu očekuje da svećenik bude više spontan, a manje služben.

6. Što misije mogu pružiti mladima?

6.1. Susreti mladih kršćana

a) Naziv

Nazivi *susreti mladih kršćana* ili *biblijski susreti mladih kršćana* mnogo više odgovaraju mladima negoli klasični naziv *vjeronauk za mlade*. U susretima je teško pronaći jednu posvema preciznu metodu koja bi se mogla primijeniti u svim misijama ili župama. Svećenici i njihovi suradnici mogli bi uzeti u obzir rezultate maloprije navedenih anketa ili još bolje – sami provesti sličnu anketu. Posebice može biti opasno služiti se predlošcima drugih koje katkada i sami nismo sposobni do kraja shvatiti i apsorbirati i onda ih nuditi mladima da ih prihvate. Mladi to brzo primijete i onda im možemo postati smiješni.

b) Problemi s mladima

Mnogi se svećenici i suradnici počesto žale kako je s mladima jako teško raditi. To je, doduše, često točno. Posebice jer se primjećuje, da su mladi mnogo puta nezaintersirani, da dođu je se žele smo malo »otkačiti«, pogotovo da su jako neustrajni, makar na početku pokažu dobru volju. Neki jednostavno kažu »mladi su bezobrazni i nemogući«. Suočeni s takvim problemima ne bismo smjeli zaboraviti da smo i mi bili mladi i navjerojatnije za ono vrijeme »nemogući« ili »bezobrazni«. Tada su naši sveće-

nici jednako imali problema s nama, kao što i mi danas imamo s mladima. Nedvojbeno je da smo mi (jednako tako i roditelji), s jedne strane, i mladi s druge strane, dva sasvim različita svijeta. Jaz koji nas dijeli često je jako dubok i jako širok, no nije nepremostiv. Mi od mladih, s pravom, očekujemo više, zaboravljajući se zapitati očekuju li i oni od nas više.

c) *Problemi sa svećenicima i njihovim suradnicima*

Svećenici i suradnici se trebaju zapitati imaju li mladi s njima problema. Mladi očekuju da im priđu bez zaštitničkih pretenzija, paternalističkog stava i moralističkog poučavanja. Oni naprosto očekuju da im se pride prijateljski, kao što oni, počesto, jedni drugima prilaze. Svećenici i suradnici često dolaze opterećeni svojim pastoralnim zadaćama, ne uspijevajući izići iz *pastoralnog stresa*, ili, što je još gore, bivaju beznadno zarobljeni pastoralnom »zahrđalošću«. Uz poslovičnu pastoralnu opterećenost oni koji rade s mladima mnogo puta naprosto gube dah ne uspijevajući najbolje iskoristiti vrijeme i načiniti optimalan *pastoralni management* ili *timing*. Mladi od svojih svećenika i suradnika očekuju da oni budu više *cool*, dakle hladnokrvniji, opušteniji, iskreniji, prijateljskiji, pokatkad čak i pomalo »otkačeni«, a na taj način izazovniji i uvjerljiviji. To nije uvijek lako, no trebali bismo pokušati. Na već spominjanom skupu u Bizovcu (od 24. do 28. travnja 1995.) mladi su ustvrdili da je malo svećenika pripremljenih za rad s mladima. O toj bi tvrdnji mladih trebalo ozbiljno razmisliti.

d) *Rad s mladima*

U radu s mladima suradnici mogu mnogo pomoći, ali ne mogu u svemu zamijeniti svećenika, nego samo nadopuniti njegov posao. Folklor i druge slične aktivnosti ne mogu biti zamjena za katehetski rad s mladima, kako se to ponegdje događa. Isto tako pogrešno je uvijek pozivati predavače, a gotovo nikad ne dolaziti u neposredni dodir i razgovor s mladima. Mladi vrlo brzo zapaze da onaj tko se za njih brine, naprosto izbjegava svoju dužnost, a ta je »*da bude jedan od njih*« i da pokaže strpljivost, pripremljenost, te teološku, pastoralnu i duhovnu »izbrušenost« u susretu s mladima.

6.2. *Strah od konkurencije*

Mnogi se svećenici i suradnici žale na negativan utjecaj različitih činitelja, koji se kao hrvatske pseudoustanove nude mladima *odvlačeći* ih od misija i od ozbiljnog razmišljanja o životu. Tu je prije svega riječ o tzv. hrvatskim »diskačima« i hrvatskim »kafićima« koji nude glazbeni ugođaj i druge sadržaje koje mladi traže. Treba spomenuti i različite sportske, političke i sl. udruge koje, također, mogu privući određeni broj mladih. »Diskači« i »kafići« istina još uvijek privlače podosta mladih, nudeći im posebni doživljajni svijet koji im odgovara, no oni nisu, a niti mogu biti kon-

kurencija, jer su misije u odnosu prema njima u daleko boljem položaju. Oni mogu doduše, kraće ili duže vrijeme zarobljavati mlade, no na duge staze nemaju perspektive, jer nude samo *konzumiranje* ugodaja. Što se više budu upinjali da privuku mlade, to će prije potrošiti svoju doživljajnu ponudu i nestati. Svećenici i suradnici se naprosto ne trebaju opterećivati njihovim nastojanjem i djelovanjem, nego pojačati, iznova osmisliti, promisliti i domisliti, vlastitu pastoralnu zadaću, nastojeći pri tomu otkriti najpogodniju metodu u radu s mladima.

7. Jesu li mladi u iseljeništvu izgubljeni naraštaj?

Govoreći o tome što mladi očekuju od hrvatskih katoličkih misija u Njemačkoj i kako tim mladima prići, ne smijemo zaboraviti da naziv *mladi u Njemačkoj* označuju jednu posve šaroliku skupinu mladih ljudi. U okviru te skupine ima zapravo mnoštvo podskupina koje se gdjekad poprilično razlikuju. Imamo ponajprije različite subkulturne mladenačke skupine koje nalazimo i kod drugih mladih ljudi u Njemačkoj i u Europi, koje se međusobno razlikuju po načinu govora, odijevanja, friziranja, po glazbi koju slušaju, itd. Među hrvatskim mladima u Njemačkoj ima i mnoštvo drugih podskupina, osim ovih niže navedenih:

I. mladi u odnosu prema misijama:

- a) oni koji su čvrsto povezani s misijama,
- b) oni koji dolaze na nedjeljnu misu, ali nisu povezani s misijama,
- c) oni koji nemaju nikakve veze s misijama niti dolaze na misu.

II. 1. mladi rođeni i odrasli u Njemačkoj:

- a) treća generacija,
- b) druga generacija.

II. 2. mladi rođeni u Hrvatskoj ili Bosni i Hercegovini te dovedeni u Njemačku:

- c) kao posve mala djeca,
- b) kad su trebali poći u školu,
- c) neposredno prije negoli su navršili 16 godina kako bi stekli pravo boravka.

II. 3. mladi koji su rođeni u Njemačkoj i kao dojenčad odneseni u Hrvatsku ili u Bosnu i Hercegovinu da bi potom bili vraćeni u Njemačku:

- a) s polaskom u školu,
- b) na početku adolescencije,
- c) neposredno prije navršenih 16 godina kako bi stekli pravo boravka.

III. mladi koji su izbjegli u Njemačku na početku ili tijekom Domovinskoga rata.

Mladi često ističu da ih Nijemci još samo po imenu mogu poznati da su Hrvati. Mnogi će priznati da se mogu poistovjetiti samo s njemačkim društvom u kojem žive. Još ne postoje sociološka istraživanja¹³ koja bi mogla opravdati tezu o mladima kao o *izgubljenom naraštaju*. No, s druge strane, čini mi se da je došlo vrijeme da se zapitamo, nalazi li se naše iseljništvo u Europi, posebice u Njemačkoj, pogotovo mladi naraštaj, u onoj situaciji u kojoj su se prije šezdesetak godina našli naši iseljenici u Americi?! Poželjna bi bila različita istraživanja u kojima bismo mogli usporediti sadašnje stanje u Njemačkoj s onima u Americi prije šezdeset godina, kako bismo iz primjera tadašnjeg iseljništva u Americi izvukli korisnu i potrebitu pouku i tako izbjegli asimilaciju, a ostvarili »zdravu« integraciju.

Umjesto zaključka

Iz svega iznesenoga može se zaključiti da su naši mladi u Njemačkoj djeca onoga što smo nazvali *društvom doživljaja* i da načelo *ponude doživljaja* određuje vezanost hrvatske mladeži za hrvatske katoličke misije u Njemačkoj ili njihovu udaljenost od njih. Očito je, također, da u pastoralnom djelovanju, s mladima i djecom treba pojačati korištenje *doživljajne sfere*. Glede toga valja nastojati i oko posebnih oblika liturgijskih slavlja, poštujući liturgijske propise. Kršćanstvo treba ponuditi kao izazovni i zanimljivi doživljaj.

Gledano iz pastoralne perspektive, pastoralni djelatnici u Njemačkoj moraju shvatiti da mladi, iako djeca postpotrošačkog društva, tj. društva doživljaja, traže istinsku *poruku*, a ne lažni (kupljeni) *image*, da su samokritičnost, poniznost i iskrenost, kreposti koje mladi žele okriti kod onih koji o njima skrbe. Mladi ne traže »idealnog svećenika«, nego ponajprije žele svećenika i suradnika koji će im biti prijatelj, koji će u svako vrijeme »biti za njih tu«. Mladima treba pomoći da razviju takav pristup vjeri po kojem će njihova vjera biti *osobna*, a ne *privatna* stvar, jer su to dva različita pojma. Da bi se s njima uspjelo u radu, treba im prići iz njihove perspektive, bez težnje za brzim uspjehom, ne sustajući, nego naprotiv, nastojati stvoriti *zdravu i djelatnu jezgru*.

Treba očekivati da će se poprilično mladih druge i treće generacije, na žalost, ubrzo integrirati, te potom uzeti i njemačko državljanstvo, zadržavajući hrvatsko ili ne. Hrvatsko iseljništvo nalazi se danas u Njemačkoj u onoj istoj situaciji u kojoj se hrvatsko iseljništvo našlo u Sjevernoj Americi tridesetih godina ovoga stoljeća. Ne treba zaboraviti da se danas i u Crkvi i u njemačkom društvu sve više govori o integraciji. Za sve nas, a

13 Istraživanje dr. fra Šimuna-Šite Čorića, *Tjeskobe hrvatskih migranata*, MH-KS, Zagreb 1990., ne istražuje našu problematiku.

posebice za one koji su ostali u Domovini biti će jako važno koliko će oni koji se sasvim integriraju u njemačko društvo sačuvati domoljubne osjećaje i biti spremni pomoći potrebnima u domovini svojih predaka. Već danas ima mnogo mladih koji će iskreno priznati da i Hrvatsku i Njemačku osjećaju domovinama – Hrvatsku očito u smislu *ethosa* (*pripadanja narodu*), a Njemačku u smislu *demosa* (*pripadanja stanovništvu*).

Literatura

1. Keupp, H., »Auf dem Weg zur Patchwork-Identität?«, *Verhaltungstherapie und psycho-logische Praxis* 4 (1988), 425–438.
2. Lončar, M., »Razmišljanja o mladima«, *Movis (List hrvatskih katoličkih misija u Švicarskoj)*, br. 102., ožujak 1996.
3. Postman, N., *Wir amüsieren uns zu Tode*, Frankfurt a. M. 1985.
4. *Riječ*, glasilo HKZ, Wiesbaden, 1993., br. 5.
5. Röser, Johannes, »Verrät die Kirche die Jugend?«, *Christ in der Gegenwart*, 1992.
6. Schulze, G., *Die Erlebnisgesellschaft, Kulturosoziologie der Gegenwart*, Campus, ⁵1995. Frankfurt a. M./New York.

DIE KROATISCHE JUGEND IM DEUTSCHLAND

Josip ŠIMIĆ

Zusammenfassung

Die heutige Situation der kroatischen Emigration in Deutschland ist in vielen Segmenten mit der kroatischen Emigration in den USA und Canada der dreißiger Jahre zu vergleichen. In diesem Moment redet man im allgemeinen viel über eine schnellere Integration in der katholischen Kirche und in der deutschen Gesellschaft. Schon heute werden viele junge Kroatinnen und Kroaten in Deutschland ganz offen sagen, daß sie sowohl Kroatien als auch Deutschland als Heimat empfinden – Kroatien im Sinne des »ethnos« (Volk – nationale Zugehörigkeit) und Deutschland im Sinne des »demos« (Bürgertum – bürgerliche Zugehörigkeit). Es ist sehr wichtig, daß all diejenigen, die sich in der deutschen Gesellschaft mit deutschem Paß voll integrieren, auch weiterhin darum bemüht sind, für die alte Heimat etwas zu tun.

Übersetzung: Dr. Josip Šimić